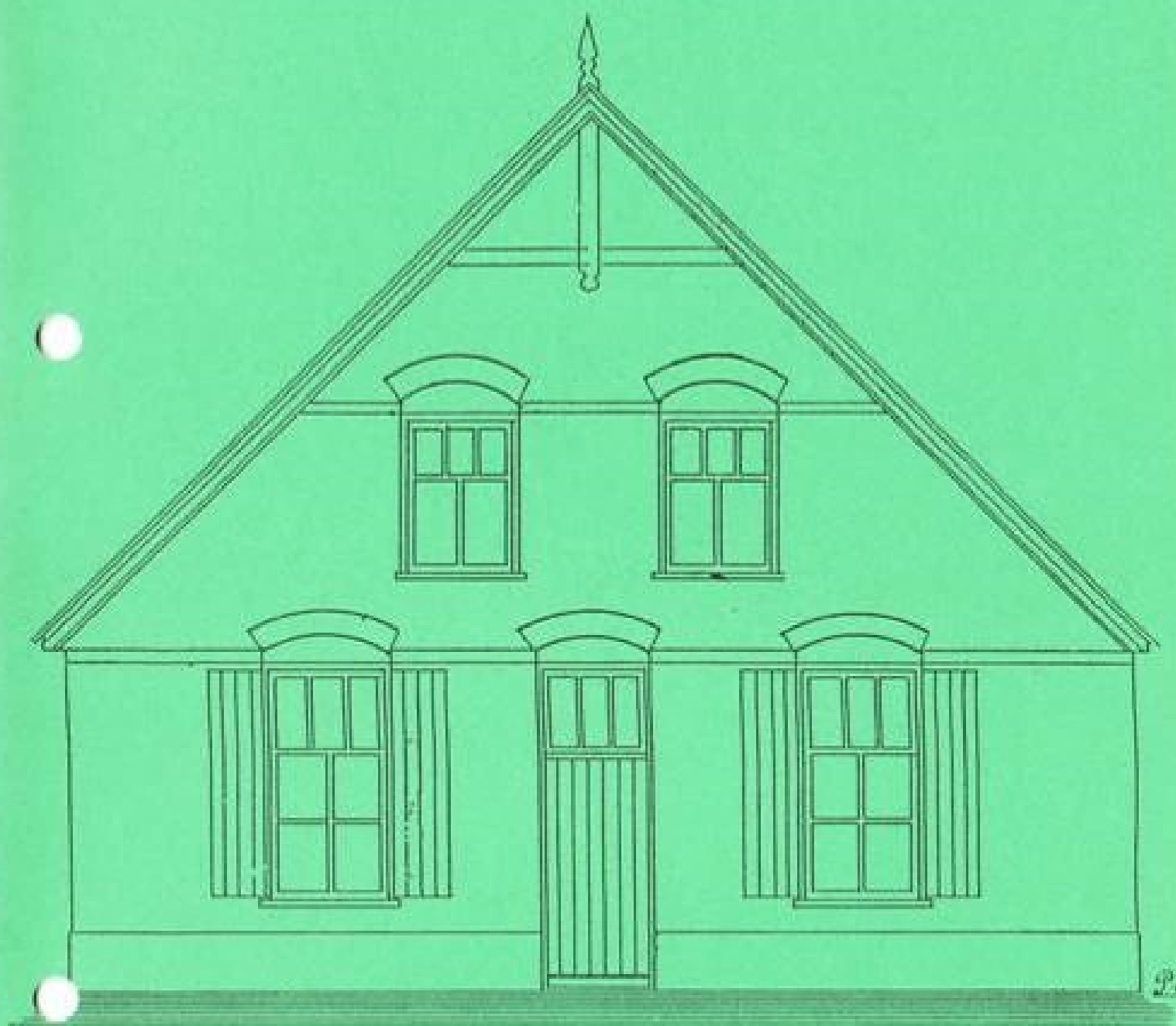




VOOR AANZICHT

DRIEPAS

Jaargang 7, nummer 1, april 1990

HISTORISCHE KRING DUIVEN, GROESSEN, LOO

COLOFON

De DRIEPAS is het verenigingsblad van de Historische Kring Duiven Groessen-Loo. Het verschijnt drie tot vier keer per jaar. Artikelen mogen alleen overgenomen worden na schriftelijke toestemming van de auteur en met bronvermelding.

Abonnementsprijs f. 10,-, voor postabonnees f. 12,50 per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op onderstaande bank- of girorekening. Voor leden van de Historische Kring gratis. Losse nummers f. 4,00.

Het lidmaatschap van de Historische Kring bedraagt per jaar f 22,50, buiten de Gemeente Duiven f 25, = (wegens postbezorging), over te maken op postgiro 49 23 697 of Rabobank rekeningnummer 31.54.07.484 t.n.v. de Historische Kring Duiven Groessen Loo te Duiven.

Secretariaat:

A.Th.J. Boss
van Dorth tot Medlertsraat 5
6921 AT D U I V E N

Redactie DRIEPAS:

W.F.W.M. van Heugten, Duiven
Th.M.J. Jonker, Loo

Redactieadres:

zie secretariaat Historische Kring

ISSN: 0921-5549

Omslag:

Plan voor een nieuw woonhuis aan de Parallelweg. Duiven.
Tekening: G. Th. Berentsen, Loo (1958).

Een verdwenen grafmonument te Loo en de pokkenepidemie van 1871

Tot het einde van de jaren dertig of het begin van de jaren veertig van deze eeuw was op het noordwestelijke veld van het kerkhof te Loo het grafmonument te zien van pastoor Joannes Peters, overleden in 1871. Het bestond uit een arduinen zerk en een rechtopstaand stuk in wit marmer, en werd omgeven door een smeedijzeren hek. Van het marmeren gedeelte kunnen we ons een idee vormen aan de hand van een vergroting van de afbeelding op de voorkant van een bidprentje uit 1882 (afb. 1). We moeten daarbij rekening houden met de volgende verschillen. De vormen van het echte monument waren strakker, vooral doordat de zijkanten niet naar boven taps toeliepen, maar loodrecht waren. Waar op het prentje een hart staat, was op de steen in reliëf een kelk weergegeven. Daaronder stond de naam en de verdere gegevens: geboren te Pannerden 13 juni 1814, overleden te Loo 28 januari 1871.

Was het monument interessant vanwege het in klassicistische stijl uitgevoerde opstaande gedeelte, het trok vooral de aandacht door het lange opschrift op de zerk, dat naar de inhoud overeenkwam



Afb. 1 Voorzijde van het bidprentje van Arnoldina Bus-Franken

met de eerste zin op het bidprentje van pastoor Joannes Peters, die luidt als volgt: "Terwijl hij bij eene besmettelijke ziekte, de aangetasten met de bronnen des levens liefdevol verkwikte, nam hij zelf de kiem des doods in zich op, - en aldus gaf de goede herder zijn leven voor zijn schapen."

De besmettelijke ziekte die hier vermeld wordt, was de pokkenepidemie die in 1871 onder andere de Liemers teisterde. J.W. van Petersen, streekarchivaris van de Liemers en Doesburg, bericht erover in zijn in 1989 bij de Walburg Pers verschenen boek "Van Zoete Wijn en Bittere Geneeskunde, Zes eeuwen van gezondheidszorg in de Liemers en Doesburg" (pp. 212 e.v.).

De epidemie was een nasleep van de Frans-Duitse oorlog en heerste in heel West-Europa. Alleen al in Nederland eiste zij meer dan 20.500 slachtoffers. In Loo heersten de pokken van begin januari tot 25 maart; 174 inwoners werden er door aangetast, van wie er 33 stierven. Anders dan bij eerdere pokkenepidemieën bleven Duiven en Groessen in 1871 gespaard. Op 27 maart 1971 betuigt H.I. Blaisse, burgemeester van Duiven, "openlijk zijnen innigen dank ... aan allen, die hem tijdens het woeden der pokken-epidemie in het dorp en de buurtschap Husselarij in de gemeente zoo bereidwillig hebben ter zijde gestaan in de uitvoering der maatregelen tot stuiting dier epidemie". Met name worden genoemd de WelEerw. J.T. Westerman, R.-K. Priester en Deservitor te Loo, de WelEdelGestr. Heer E.T.W. Daamen, Geneeskundige te Duiven, de WelEdele Heeren J.W.C. Koch en T.F. Evers te Loo en J.D.J. van Wijhe te Groessen. Heelmeester Daamen kreeg van het gemeentebestuur een fraaie pendule ten geschenke.

De ernst van de epidemie blijkt behalve uit het bovenstaande ook uit het feit dat meer dan een eeuw daarna nog mondelinge verhalen over daarmee verbonden gebeurtenissen in omloop zijn. Zo wordt er omtrent Hugo Lensing, die door zijn huwelijk met Agnes Bus op 9 mei 1864 uit het Pruisische Huthum als boer op Doekenstadt in Loo gekomen was, het volgende overgeleverd. Hoewel op zijn bidprentje staat: "Van af het eerste oogenblik zijner komst in deze gemeente werd hij door allen geacht en bemind.", waren er ook wel die Agnes liever met een Loose jongeman hadden zien trouwen en die zeiden: "Wat moet die mof hier?" Pas nadat hij onverschrokken de slachtoffers van de pokken had verzorgd, werd hij, aldus zijn zoon Jan, van wie dit verhaal stamt, volledig geaccepteerd. In 1885,

één jaar nadat hij zich had laten naturaliseren, werd hij zelfs gekozen in de gemeenteraad. Twee jaar later stierf hij, 51 jaar oud. Dat hij in 1871 niet hetzelfde lot onderging als pastoor Peters, wiens dood hij samen met Antonius Herfkens in Duiven had aangemeld, is misschien te verklaren uit het feit dat hij door zijn dagelijkse omgang met koeien immuun was geworden voor besmetting. Overigens, zo blijkt uit het onderzoek van Van Petersen, stierven er ook gevaccineerden, zij het in aanmerkelijk mindere mate dan personen die wél ingeënt waren.

Het bidprentje dat bij dit artikel is afgebeeld, is van Arnoldina Franken, weduwe van Albertus Bus en schoonmoeder van eerder genoemde Hugo Lensing. De romantische omgeving op het uit Parijs afkomstige plaatje is zeker niet te vergelijken met die waarin het grafmonument van pastoor Joannes Peters zich bevond. Wél verschilde de aanblik van het Loose kerkhof vóór de oorlog in hoge mate van dat van nu. Er waren weinig stenen monumenten. Op de meeste graven zag men zeker tot in de jaren twintig en dertig nog smeedijzeren of gietijzeren kruisen. Verder nam de beplanting een grote plaats in. Er stonden zeker één grote witte stamroos in de vorm van een treurwilg en op verschillende graven zag men in de zomer rijkbloeiende oude yucca's. IJzeren, van glazen deksels voorziene, trommels met papieren of porceleinen bloemkransen erin waren er nog tot laat in de jaren twintig. In die gevarieerde omgeving nam het monument van de aan de pokken bezweken pastoor lang een opvallende plaats in. We constateren dat een monument als dit, als het dan al moest verdwijnen, niet opgeruimd had mogen worden voordat er een foto van gemaakt was en zonder dat de opschriften gecopieerd waren.

W.J.Th. Peters, Nijmegen.

Met dank aan de Heer J.W. van Petersen, die zo vriendelijk was mij reeds vóór de verschijning van zijn boek de gevraagde inlichtingen te verschaffen, en aan de Heer J.Th.M. Giesen, die mij ook nu weer hielp bij het verzamelen van de genealogische gegevens.

De Meidagen van 1940

In mei 1990 is het 50 jaar geleden dat de Duitse inval in ons land plaatsvond. Wat gebeurde er in Duiven en omgeving tijdens deze dagen.

Langs de grens met Duitsland waren Nederlandse troepen gelegerd, de zogenaamde grensbataljons. De troepen stonden onder bevel van de Territoriale Bevelhebber in Overijssel en Gelderland (TBO). Het gebied dat onder zijn bevel viel, liep ten oosten van de IJssel vanaf Kampen tot aan de Rijn bij de grens met Duitsland. Dit gebied was verdeeld in twee vakken: Groep IJssel Noord en Groep IJssel Zuid. De scheidingslijn liep van Teuge tot aan Haaksbergen.

De troepen waren in verschillende echelons ingedeeld:

- 1) Aan de grens bij Zevenaar en Babberich lag het waarschuwend-e echelon, dit was de 3de compagnie van het 22e grensbataljon. Deze troepen hadden tot taak bij grensoverschrijdingen direkt de bevelhebber te waarschuwen.
- 2) Het vertragende echelon, ook wel genaamd objektencompagnie, lag o.a. in het gebied van de gemeente Duiven. Het was de 2de compagnie van het 22e grensbataljon en deze had als doel het stellen van hindernissen en het uitvoeren van vernielingen.
- 3) En als laatste was er het weerstandbiedende echelon en dit lag achter de IJssel, o.a. bij het fort Westervoort. Dit echelon had de taak om de vijand tegen te houden.

De oorlogsdreiging was al voor 10 mei voelbaar. Op 9 mei tegen 20.45 uur ontvingen alle commandanten van de opperbevelhebber de volgende telex:

"Van de grens komen zeer verontrustende berichten binnen. Weest derhalve heden nacht op Uw hoede". De bruggen mochten nu nog niet worden opgeblazen, dat mocht pas gebeuren bij daadwerkelijk gevechtscontact.

De dienst luchtbescherming in Duiven was gehuisvest in het gemeentehuis en was dag en nacht bezet door twee personen. Hier

werden alle meldingen die over de radio van de centrale post kwamen, gemeld. Aangezien er de hele nacht erg veel meldingen binnen kwamen over vliegtuigen, werd tegen vier uur het hoofd van de luchtbescherming, de heer A. Th. J. Boss, gewaarschuwd. De beide heren die de post op dat moment bemanden hadden schijnbaar niet in de gaten dat de oorlog uitgebroken was.

In zijn commandopost in zaal Hugon te Duiven, ontving de commandant van de 2de compagnie van het 22ste grensbataljon, kapitein C.F.H. Seyffardt, tegen 03.00 uur een telefoontje van zijn sectiecommandant te Didam. In dit gesprek meldde luitenant Koster dat er bij de paalversperring te Didam een afdeling van [1] ongeveer 28 wielrijders was aangekomen, die onder bevel van een sergeant-majoor stonden. Deze sergeant-majoor had een door de chef-staf getekende marsorder, om via Didam, Westervoort naar Apeldoorn te gaan. De uniformen leken op Nederlandse uniformen, maar de luitenant kreeg wantrouwen vanwege de opvallende uitmontering en afwijkende wapens. Kapitein Seyffardt heeft direct na deze melding telefonisch contact opgenomen met de chef-staf om de juistheid van deze marsorder te controleren. Een dergelijke opdracht bleek niet verstrekt, waarop aan de sectiecommandant te Didam opdracht gegeven werd om de zogenaamde patrouille te ontwapenen en bij eventueel verzet te schieten.

Op 10 mei om 03.55 uur trokken de eerste Duitse troepen vanaf Elten over de grens richting Zevenaar. Kapitein Seyffardt ontving om 04.05 uur van de brigadecommandant der Koninklijke Marechaussee te Zevenaar telefonisch het volgende bericht:

"Babberich meldt te 04.00 uur grensoverschrijding; hindernissen worden gesteld, vernielingen worden aangebracht; sterke Duitse afdelingen marcheren door het Babberichse bos. Overige verbindingen zijn verbroken maar het fort Westervoort is gealarmeerd".

Nadat deze boodschap ontvangen was, heeft Seyffardt telefonisch contact opgenomen met zijn compagniecommandant te Westervoort en tevens met een aantal wachten die uitgezet waren. Alle verbindingen met de wachtposten waren verbroken, behalve de post in Kilder. Deze meldde dat de Duitsers genaderd waren, de paalversperring waren reeds vernield. Het bos was in brand gestoken.



C.F.H. Seyffardt

De Duitse aanval op het gebied Westervoort-Doesburg zou uitgevoerd worden door het Xe Armee Korps. Deze bestond uit de 207 infanterie-divisie versterkt met een goed getrainde groep van de "SS Standarte der Führer". Ook was bij de 207de infanterie-divisie een pantsertrain "no 7" en een goederentrein met infanterie ingedeeld. Het was de bedoeling dat deze trein naar de Westervoortse brug zou opstomen om de brug te veroveren.

Burgemeester W.J.A.F.R. van den Clooster baron Sloet tot Everlo kreeg tegen 04.00 uur het verzoek om op de commandopost te komen. Hier werd hem het "nieuwtje" medegedeeld dat de Duitsers het land waren binnen gevallen. Vanaf de commandopost ging de burgemeester onmiddellijk naar het gemeentehuis waar intussen ook de gemeentesecretaris en de ontvanger waren verschenen. De kadasterkaarten werden toen verbrand en het aanwezige kasgeld werd zeker gesteld door het te verdelen over de drie personen.

In Zevenaar stond een geheime zender opgesteld die "Fak-Fak" als

codenaam had. Deze zender heeft goed gewerkt en om 03.58 uur werd de commandant van de Groep IJssel-Zuid op de hoogte gesteld van de feitelijke oorlogstoestand. Niet doorgegeven werd het feit dat de pantser trein richting Westervoort opstoomde. De marechaussee die op het station Zevenaar was, heeft geprobeerd telefonisch contact te krijgen met het fort Westervoort of andere commandoposten, maar de verbinding was verbroken. Ook de wacht die door kapitein Seyffardt bij het spoor in Duiven gezet werd zag de trein maar kreeg ook geen verbinding. Om 04.25 kwam een motorordonnans van de sectie Babberich op de commandopost Duiven aan. Hij bracht de mededeling dat de Duitse troepen Zevenaar naderden. Van de troepen die in Babberich gelegerd waren hadden slechts drie soldaten en de sergeant-majoor per fiets aan de omsingeling kunnen ontsnappen. Via binnenwegen kwam men in Duiven aan en bij het passeren van de versperringen aan de Plak en bij de Eng gaf de sergeant-majoor opdracht deze te vernielen. Dit gebeurde om 04.30 uur.

Toen Seyffardt om 04.45 uur een bericht wilde doorgeven aan de commandant van het 22st grensbataljon bleek de commandopost verlaten te zijn. Daarop besloot hij het laatste deel van zijn instructies uit te voeren. Deze was: terugtrekken over de IJssel en melden bij de commandant van de III-35st regiment infanterie, om vandaar ingezet te worden in Rhenen. De auto's die uit Babberich moesten komen met het personeel van deze posten waren niet gekomen. Er bleken maar slechts twee kleine vrachtauto's in Duiven te verkrijgen. Deze werden volgeladen met het personeel van de commandopost en enkele teruggetrokken soldaten uit de eerste linie, totaal 26 personen. Tevens werden alle wapens, munitie en fietsen ingeladen. De commandant, kapitein Seyffardt en de sergeant-majoor van de administratie met zijn administratiekist reden in de personenauto no 409 mee. Vlak voor het vertrek om 04.50 uur meldde een wachtmeester van de Koninklijke Marechaussee uit Zevenaar zich. Hij vertelde dat er bij Westervoort een pantser trein stond en nog twee treinen die zeker 2000 man Duitse troepen aangevoerd hadden. Deze waren in gevecht met de bezetting van het fort Westervoort. Op grond van deze gegevens werd besloten om niet naar Westervoort te rijden, maar om via de Driegaardsestraat richting Lathumse voetveer te gaan. In het

verlengde van de Driegaardsestraat bleken de Duitsers in hevig gevecht te zijn met de Nederlandse troepen daar. Het was onmogelijk om via deze weg het Lathumse veer te bereiken. Daarom werd nu besloten om te proberen Lathum te bereiken via de weg Duiven-Kerkbrug. Toen de auto's op de Rijksstraatweg aankwamen naderde op 150m aan beide kanten van de weg een sectie Duitse stoottroepen onder bevel van een eerste luitenant. Deze groep was goed bewapend en het was zinloos om een gevecht aan te gaan, temeer daar alle manschappen dicht opeen gepakt zaten op de auto's. Daarom werd om 05.05 uur besloten om zich aan de Duitsers over te geven.

Meerdere bronnen melden dat in de ochtend de groep Nederlandse soldaten die in Duiven ingekwartierd waren, zonder Duitse geleide door het dorp marcheerden op weg naar krijgsgevangenschap, met de kapitein lachend voorop. Toen de soldaten door Babberich marcheerden zagen ze de auto's, die hen hadden moeten ophalen, geheel of gedeeltelijk vernield langs de weg staan.

De Duitsers trokken nu in grote getale door het dorp Duiven, richting Westervoort. Voertuigen, tanks, paard en wagen, maar ook fietsen, die afgepakt werden van burgers die stonden te kijken, dienden als transportmiddel. Ook begonnen de soldaten de winkels te bestormen, in hoofdzaak om koffie, chocolade en sigaretten te kopen. De burgemeester had vernomen dat de winkels in Zevenaar waren leeggekocht. Teneinde dit in Duiven te voorkomen liet hij op alle winkels een biljet opplakken met de tekst:

"Op bevel van den Burgemeester tot nader order gesloten. Duiven, 10 Mei 1940 ,De Burgemeester w.g.".

Het woord "bevel" werkte blijkbaar voldoende want de winkels hadden geen last meer van de soldaten. Daarna werd aan de winkeliers d.m.v. een circulaire bekend gemaakt, dat zij alleen aan de inwoners per week slechts zoveel mochten verstrekken als dat men gewoon was te doen. Er mochten geen nieuwe klanten aangenomen worden. Aan de werklozen werden bonnetjes uitgereikt, waarmee ze hun inkopen konden doen. Deze bonnen werden door de gemeente vergoed.

De heer Boss zag vanuit het gemeentehuis de Duitse stoottroepen,

die gehuld waren in camouflagepakken, voorbij trekken. Enkele van deze soldaten kwamen opeens het gemeentehuis binnen stappen en pakten de daar aanwezige fietsen. Er werd verzekerd dat ze in het volgende dorp weer konden ophalen.

Op 11 mei kwam er een Duitse officier aan de burgemeester mededelen dat er onderdak moest komen voor 19 officieren en voor 200 manschappen. Voor de manschappen werden de twee danszalen aangewezen. Vervolgens werd van verschillende boeren stro gevorderd om in de danszaal te leggen. Voor de officieren werden in diverse woningen kamers gevorderd. Tevens konden er enkele officieren in het instituut Geubbels ondergebracht worden. De volgende dag lag er een briefje bij de burgemeester in de bus waarin vermeld stond dat de inkwartiering niet doorging. In de loop van de dag kwam de betreffende officier terug en vertelde dat de vordering van stro wel doorging want dat was nodig voor de legering van de Duitse soldaten in Westervoort. In de loop van de middag kwam een politieman aan die door de burgemeester van Westervoort gestuurd was. Hij deelde mee dat de dansvloer, die met de kermis in Duiven in een tent gelegd werd, gevorderd was voor de legering van de Duitsers. Burgemeester Sloet gaf hem duidelijk te kennen dat als er iets gevorderd werd in Duiven, hij de de persoon was die vorderde, waarop de politieman onverrichter zake naar huis ging. Het was bekend dat bij de commandopost van het grensbataljon een soort magazijn was waarin dekens, uniformen en laarzen, etc. opgeslagen waren. Tevens lagen hier ook de persoonlijke eigendommen (in zgn soldatenkisten) van de hier gelegerde Nederlandse militairen. Om te voorkomen dat deze in handen van de Duitsers zouden vallen, werden een achttal mannen, door de burgemeester voorzien van een speciaal legitimatiebewijs, opgetrommeld om de goederen in veiligheid te brengen. Men ging de commandopost en het magazijn binnen en verborg alles op een zolder, waarvan de deur vervolgens werd dichtgespijkerd en voorzien van een gemeentestempel en zegel.

Na twee of drie dagen kwam een Duitse luitenant op de commandopost en wilde weten wat er zich achter de dichtgespijkerde deur bevond. Wanneer er militaire goederen lagen was dat "Kriegsbeute" en zou dat worden meegenomen. Aangezien de burgemeester hier

niets voor voelde ontstond een heftige discussie met de luitenant. Deze vertrok met de boodschap dat de goederen de volgende dag opgehaald zouden worden. Dit is wel gebeurd, maar echter niet door de Duitsers. Enkele dagen later arriveerde een Nederlandse militair met een vrachtauto. Hij vertelde dat in de Harskamp enige honderden Nederlandse soldaten krijgsgevangen lagen en dat ze alles kwijt waren. Op een of andere wijze had men vernomen dat er in Duiven nog al wat goederen "gered" waren. De burgemeester heeft toestemming gegeven om het grootste deel van de goederen af te staan aan de krijgsgevangenen. De chauffeur durfde niet zomaar weg te rijden, bang dat de Duitsers de goederen onderweg weer zouden afpakken. Hierop werd er een brief gemaakt voorzien van stempels en handtekening, waarin stond dat hij gemachtigd was deze goederen te vervoeren. De goederen zijn goed in de Harskamp aangekomen. De kisten met privé-eigendommen zijn later door de eigenaars opgehaald.

De Duitsers begonnen ook direkt met grote aanplakbiljetten op te hangen. Op de eerste stond de omwisselkoers van de mark naar de gulden vermeld. Tevens stond er een waarschuwing op dat men geen wapens in huis mocht hebben. De politie is samen met de burgemeester bij verschillende mensen langs gegaan om ook de jachtgeweren op te halen. Zo kwamen ze ook bij de groepscommandant van de NSB in Duiven, die blijkbaar in de veronderstelling was dat hij opgepakt zou worden. Hij bibberde over zijn hele lijf.

Na een week vol spanning kreeg Duiven weer contact met de rest van Nederland.

R.M. Gerritsen, Duiven

Bijlagen

Versperringen mei 1940

- | | |
|---------|--|
| no 2101 | betonversperring in Helhoek bij de o en z uitgang van het dorp |
| no 2102 | betonversperring op de Heistraat bij kp 103 a/d spoorweg Arnhem-Zevenaar |
| no 2103 | verhakking bij kp 11 a/d kunstweg |
| no 2134 | vernieling Kerkbrug (vt 19-68) |
| no 2133 | betonversperring op de weg Leuven-Molenstraat 500 m o van viersprong Molenstraat-Lijkweg |
| no 2178 | aspergeversperring bij kp 107 in de kunstweg Zevenaar-Duiven |

Namen van officieren ingedeeld bij 2e Compagnie 22 Grensbataljon

C.F.H. Seyffardt	Kapitein, commandant
T.Koster	Res.1e luitenant, sectiecommandant
N.A. Westdijk	Res.1e luitenant, sectiecommandant
R.H.M. Slinger	Res.1e luitenant, sectiecommandant

Referenties

- De krijgsverrichtingen ten Oosten van de IJssel en in de IJssellinie, mei 1940. Ministerie van Oorlog, 1952.
- Halte Westervoort. Het fort bij de IJsselbruggen, door G.B. Janssen, in Bijdrage en Mededelingen deel LXXI, Vereniging "Gelre" 1980.
- Archief Sectie Krijgsgeschiedenis. Diverse gevechtsverslagen 35 regiment infanterie.
- Verslag over de oorlog door Burgemeester W.J.A.F.R. van den Clooster baron Sloet tot Everlo. (In archief Historische Kring)
- Verslag over mei 1940 door de heer A.Th.J. Boss. (In archief Historische Kring)

1) In meerdere bronnen worden verschillende aantallen genoemd.

27 Mei 1940

Duiven

AAN DE INWONERS VAN DUIVEN.

Nu het leven zijn normalen loop begint te hernemen, voel ik mij gedrongen U burgers van Duiven, mijn bewondering te kennen te geven voor de waardige en rustige wijze, waarop Gij op de gebeurtenissen hebt gereageerd.

Doch bewondering niet alleen, ook dankbaarheid. De omstandigheden vergden een schier bovenmenselijke inspanning om de moeilijkheden het hoofd te bieden. Maatregelen moesten worden getroffen, bevelen uitgevaardigd, bezwaren ondervangen enz. enz. Uw kalmte en rust en de wijze waarop Gij bij dit alles hebt meegewerkt, hebben het mogelijk gemaakt de moeilijkheden te boven te komen.

Aan U allen daarvoor mijn oprechten dank.

In 't bijzonder richt ik ook een woord van dank tot de ambtenaren ter secretarie, en van de politie tot de in actieven dienst geroepen leden van den luchbeschermingsdienst alsmede tot de leden van den door mij in het leven geroepen burgerlijken dienst die allen op elk gewenscht oogenblik klaar stonden en nog staan om de van hen verlangde medewerking te verlenen.

Tenslotte wil ik U aansporen om stipt gevolg te blijven geven aan de reeds genomen en wellicht nog te nemen bijzondere maatregelen (afscherming van licht rantsoeneering enz.) hetgeen de geheele burgerij ten goede komt en allen, wie zulks aangaat in staat zal stellen, met Gods hulp, hun plicht te blijven vervullen.

Duiven, 23 Mei 1940.

De Burgemeester,

W. J. A. F. R. VAN DEN CLOOSTER
baron SLOET TOT EVERLO,

D. Buddingh en de boschmannen

Over het algemeen is "men" het er tegenwoordig over eens, dat LOO iets met BOS te maken heeft. Eigenlijk bestond er in de vorige eeuw onder de (taal-)geleerden al nagenoeg eensgezindheid over, behalve bij een zekere D. Buddingh (1), die een geheel eigen mening over de zgn. Loo-kwestie had.

In het boekje "Wandelingen door De Betuwe (1854-1860)" (2) van zijn hand wordt dat bloemrijk en breedsprakig uit de doeken gedaan.

De schrijver was allereerst uit interesse voor de genealogie vanaf 1854 jaarlijks wandelend op zoek gegaan naar sporen van zijn voorouders. Hij houdt dat vol tot en met 1860, waarbij hij zijn jaarlijkse wandelingen soms uitbreidde "... over de geheele Betuwe, ook buiten hare grenzen, over den Veluwe-zoom, zelfs naar Emmerik ..." Maar hij had nog een ander oogmerk. Hij wilde ook sporen vinden van de oudste bewoners "... ter opheldering der Looën, woerden en hoven, benevens de natuurdienst der Friezen en Batavieren." Hij is er namelijk zeer van overtuigd geraakt, "dat er overal losse en verstrooide bladen van een verscheurd Woordenboek der oud-Duitsche of Germaansche voorgeslachten, der Germaansche godenleer, aan den grond kleven; dat allerwege ook nog fragmenten worden gevonden van een vroeger bestaan hebbend mythen- of godenstelsel, aan welke opheldering in onzen tijd zoovele zorg is besteed. Een en ander heb ik met vlijt getracht te verzamelen en op te helderen.". Uit zijn zeer vele beweringen in het kader van zijn "mythisch-linguistisch systeem" slechts enkel voorbeelden: een hunebed ziet hij als een Germaanse offerbank; de Romeinen hebben de eerste dijken langs de Waal en de Rijn gelegd; woerden zijn geen terreinverhogingen maar dodenakkers, gewijd aan de Germaanse VURDA of WOERDA, godin des doods.

In deze zaken verschilt hij grondig van mening met o.a. dominee O.G. Heldring (3), die eerder in zijn "Wandelingen" en ook in de Geldersche Almanak over dergelijke onderwerpen had gepubliceerd.

Als negentiende-eeuwse erudiete heren het met elkaar niet eens zijn, attaqueren zij elkaar subtiel en hoffelijk: "Waarom ik (dus) in 1852 dien zet, hort of duw over mijne zoogenoemde 'giskunde,

waarmee ik de wetenschap zou vooruitgesneld zijn,' van Z.Ew te verduren had, verklaar ik niet te begrijpen. Op dat punt van giskunde erken ik zeer gaarne alle eer aan Ds. Heldring af te staan. Ik geloof zelfs volstrekt, dat hij daarin een Meester is, ..."

In een apart hoofdstuk DE LOO-KWESTIE wast D. Buddingh de oren van de "boschmannen", zijn opponenten - waaronder ds. Heldring - die LOO de betekenis van "bosch" geven. Hij verwijt hen, dat zij het onderling niet eens zijn over de oorsprong. Sommigen zweren bij de verwantschap met het Latijnse "LUCUS" = lichte plek in het bos, heilig woud. Anderen houden het eerder op het Latijnse "LOCUS" = plaats, ruimte, streek, oord. Ook wordt steun gezocht in het Oud-hoogduitse "LOH" = loof, lommer.

Voor D. Buddingh is het onbetwistbaar dat LOO komt van het Germaanse "Lá", dat water betekent. Volgens hem zijn LAO, LAU, LEA, LOI, LOH, LAE, LEE, LE, LEU latere wijzigingen en overgangen van het oorspronkelijke "lá". Het zou te ver voeren om alle opgesomde vroegere en huidige plaatsnamen (ook: LOO achter Huissen) te vermelden, waarmee hij zijn betoog onderbouwt. Uit alle verwante oude en moderne talen worden voorbeelden aangehaald, die zijn water-theorie ondersteunen, tot en met het Franse "l'eau" toe. Het Nederlandse "laveren verstaan wij zoo 'La-varen' = door het water varen, tegen wind en stroom op."

In zijn gedrevenheid schrikt hij er niet voor terug om woorden in tanelijk willekeurige "silben" af te splitsen en zo een verklaring op te bouwen: PRAST (Praest bij Arnhem) is p-ra-sta = be-raad-plaats (sta, stede), ofwel een plaats waar de oude Germanen voor hun beraadslagingen bijeenkwamen. Tegenwoordig neemt men aan dat deze grond toebehoorde aan een proosdij, proostie, of praestie. LOBEKE is een waterbeek, niet een beek door een bos of woudbeek, "... zelfs geen gehelen boom, al klemde men zich om den stam vast, kan zulk een vertaling wettigen." En even verder: "Bij dit afscheid van Woudbeek (...) wenschen wij hun (de boschmannen) vrede en genoegen onder het lommerrijk geboomte, en wandelen verder rustig onzen eigen historischen en mythisch-linguistischen weg, (...) wel verzekerd, dat wij dien verder niet meer geheel alleen zullen betreden, maar veeleer zullen vergezeld gaan door zulken, die, met ons, de overtuiging deelen, dat apodictische uitspraken en woordgeknoei, geen 'wetenschappelijk geleerde' maken, en den toets

der gezonde kritiek niet kunnen doorstaan."

In een vervolg op zijn "Wandelingen ..." bericht D. Buddingh in "Onderzoeking in De Betuwe ((1863-1864)" heel openhartig over een felle reactie van de zijde van prof. C. Leemans, lid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen, in de Spectator van 10 augustus 1861:

"Zijn stellige uitspraken, zijn geheel ongegronde, maar met het meest mogelijke zelfvertrouwen uitgesproken beweringen", waardoor hij "zich eenigen schijn van waarde en gezag aanmatigt of verwerft. (...) hoe gedrochtelijke dwaasheden in allen ernst kunnen verkondigd worden (...) Voor de oppervlakkige lezers, voor hen die schijngeleerdheid en opsnijderij niet genoeg van wezenlijke wetenschap weten te onderscheiden, is het noodig dat een omonwonden oordeel over het geschrijf van den heer Buddingh worden uitgesproken. ... schoenmaker, houd u bij uwe leest."

Volkomen onverdiend vindt D. Buddingh, omdat hij nog wel zo zijn best gedaan heeft om de Koninklijke Academie van waardevolle informatie te voorzien. Zijn "Wandelingen door DE BETUWE" dus. In dank aanvaard door diezelfde prof. C. Leemans.

D. Buddingh blijft een heer, een heer die zich na zijn pensionering in 1864 vermoedelijk miskend, maar overtuigd van zijn gelijk, heeft teruggetrokken.

Th.M.J. Jonker, Loo.

1. Derk Buddingh, 18-12-1800 geboren te Driel.
Directeur-eigenaar van een Haagse instituut voor onderwijs en opvoeding (1830-1842).
Van 1842 tot 1864 leraar Duitse taal en letterkunde aan de Delftse academie, waarvan de laatste twee jaren voor zijn pensionering tevens leraar aardrijkskunde en bibliothecaris.
Overleden te Utrecht op 16-04-1874.

2. D. Buddingh, WANDELINGEN door DE BETUWE ter opsporing van Germaansch-Bataafsche en Romeinse Oudheden (1854-1860), Tiel, 1861. Met dank aan G.Th. Berentsen, Loo.

3. Otto Gerhard Heldring, 17-05-1804 geboren te Zevenaar.
Omstreeks 1826 predikant in Hemmen (Over-Betuwe). Maakte graag lange wandeltochten, deed opgravingen samen met zijn neef J.J.L. Jansen, de latere conservator van het Archeologisch Museum te Leiden. Oprichter van de zgn. Zettense Inrichtingen. Overleden op 11-07-1876 te Mariënbad (Bohemen).

De torens van Duiven en Groessen

Het belang, dat aan een kerktoeren werd gehecht, was vroeger over het algemeen groter dan tegenwoordig. Zijn representatieve betekenis was zeker zo belangrijk als zijn functionele.

Om met het laatstgenoemde aspect te beginnen: de toren heeft alle eeuwen door dienst gedaan als onderkomen voor de klok(ken). Niet voor niets is het Italiaanse begrip voor vrijstaande klokketoren: "campanile", afgeleid van het woord voor klok: "campana". In een tijd, dat de bebouwing gewoonlijk niet zo hoog reikte als heden ten dage, gold de kerktoeren voor de reiziger dikwijls als een baken: niet alleen vanwege zijn ligging, maar ook vanwege zijn specifieke, aan een bepaalde plaats gekoppelde voorkomen.

De bewoners van een stad of dorp zullen dit verticale element bij een kerkgebouw, dat in de regel de kern van hun nederzetting vormde, ook beschouwd hebben als statussymbool gezien de competitie, die er tussen diverse plaatsen bestond om de hoogte van een dergelijke toren zo ver mogelijk op te voeren. Ook tussen Duiven en Groessen bestond er een concurrentiestrijd. Zo reikte het muurwerk van de toren van Groessen oorspronkelijk ongeveer 4,5 m. hoger dan dat van de toren van Duiven. Sinds laatstgenoemd bouwwerk in de tijd van de Gotiek (eind 12de - midden 16de eeuw) met een geleding is verhoogd, is echter het omgekeerde het geval en is het muurwerk van de toren van Duiven iets hoger (ca 3/4 m.). De totale hoogte, zoals die in het begin bedoeld was, is in beide gevallen echter niet meer na te gaan, doordat de afmetingen van de oorspronkelijke daken niet bekend zijn.

De twee torens zijn voorbeelden van de Romaanse stijl: een bouwwijze, die wat de kerkbouw betreft gekenmerkt wordt door kubusachtige ruimten met dikke muren. In ons land moet die stijl ongeveer gedateerd worden tussen de jaren 1000 en 1250. Verder is de rondboog een wezenlijke, maar zeker geen unieke karakteristiek van deze stijl.

De datering van beide gebouwen kan nader gespecificeerd worden aan de hand van de daaraan toegepaste decoratiesystemen. Zij vertonen namelijk zowel spaarvelden, die worden afgedekt door ronde boogjes (zgn. boogfriezen), als spaarvelden met een horizontale afdekking. Rondboogfriezen vindt men te Duiven aan de eerste

én de tweede, in Groessen slechts aan de tweede geleding. Horizontaal afgedekte spaarvelden komen in Duiven aan de derde en aan de niet oorspronkelijke vierde geleding voor, in Groessen alleen aan de derde. Juist de combinatie van genoemde systemen, die naar alle waarschijnlijkheid uit Italië stammen, vormt een aanwijzing voor de 12de eeuw als bouwtijd; beide sieren o.a. ook de toren van de voormalige stiftskerk van Hoog-Elten, die is opgetrokken onder abdis Irmgardis (vóór 1100 - 1129). Laatstgenoemde toren vertoont nog een derde geledingsvorm: die van de rondbogige spaarvelden. Deze vorm wordt ook aangetroffen bij de onderste geleding van de toren van Groessen.

Alle spaarvelden aan de torens van Duiven en Groessen worden geflankeerd door lisenen (weinig uitstekende muurverzwaringen). Soms vindt men deze alleen op de hoeken, zoals bij de eerste geleding van de toren van Duiven, maar gewoonlijk komen zij zowel op de hoeken als op andere plaatsen aan de gevel voor. Meestal zijn de hoek- en tussenlisenen even breed) noordzijde eerste geleding Groessen; derde geleding Groessen; derde geleding Duiven. In Groessen zijn in een aantal gevallen de hoeklisenen breder dan de andere eerste geleding, behalve aan de noordzijde; tweede geleding), in Duiven daarentegen soms smaller (tweede geleding; vierde geleding, die zoals gezegd niet oorspronkelijk is).

Sommige lisenen aan de toren van Groessen zijn behandeld als pilasters, zoals ook aan de toren van Hoog-Elten het geval is. Merkwaardigerwijs hebben in Groessen die van de eerste geleding zowel voet- als koplijsten, maar die van de tweede geleding alleen voetlijsten.

Is er een reden om de toren van Groessen iets vroeger te dateren dan die van Duiven, zoals prof. dr. E.H. ter Kuile doet? (1) Op grond van de vormgeving in ieder geval niet. Beide torens vertonen vormen, die op zichzelf op een zeer hoge ouderdom zouden kunnen wijzen, zoals de rondbogige spaarvelden in Groessen en het ontbreken van tussenlisenen te Duiven (in beide gevallen aan de eerste geleding). Wel zijn er in het materiaalgebruik elementen, die erop zouden kunnen duiden dat de toren van Groessen iets eerder gebouwd is.

Beide torens bestaan - afgezien van de niet oorspronkelijke vierde geleding in Duiven - uit tufsteen: een soort natuursteen uit het Eifelgebergte in Duitsland, die meestal per vlot over de Rijn werd

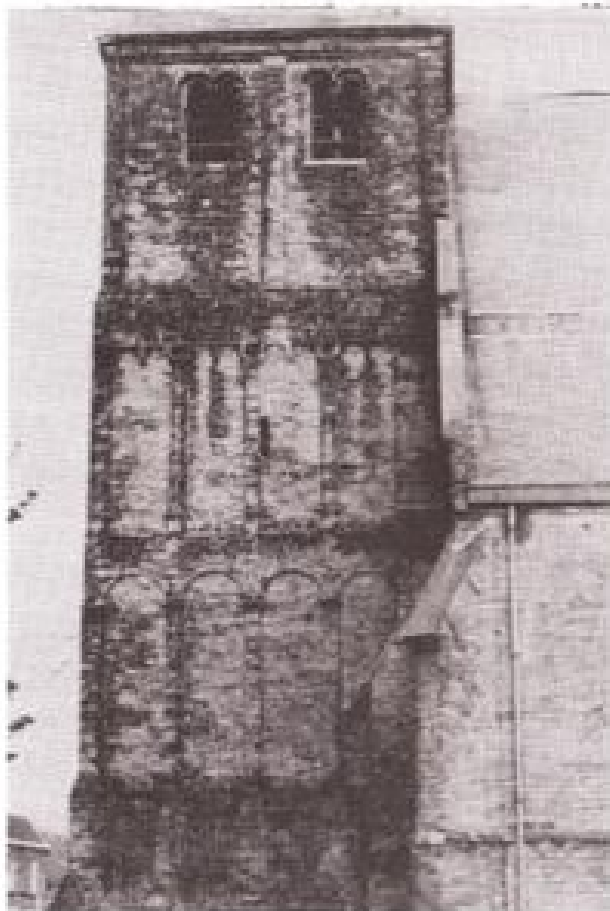
aangevoerd. Het grootste gedeelte van de Romaanse torens in Nederland is trouwens in dit materiaal uitgevoerd.

In Groessen is echter behalve tufsteen ook basaltlava toegepast, o.a. voor de deelzuiltjes van de galmgaten en voor de op deze zuiltjes aanwezige consoles (draagblokken). Deze basaltlava is - evenals de tuf - afkomstig uit het Eifelgebergte en vermoedelijk eveneens op vloten getransporteerd. De steen is bij enkele zeer oude onderdelen van de nog bestaande middeleeuwse kerkgebouwen aangewend tussen de tufsteen, zoals bij de zuidmuur van het schip van de Herv. kerk van Andelst in de Betuwe (10de of - meer waarschijnlijk - 11de eeuw).

Deze gecombineerde toepassing van tufsteen en basaltlava suggereert een hogere ouderdom dan het gebruik van tufsteen alleen, maar ook niet meer dan dat. Beide materialen afzonderlijk werden tot in de 16de resp. 15de eeuw aangewend. De ingangsomlijsting van de toren van Groessen, die uit basaltlava bestaat en laatgotische vormen te zien geeft (de laatgotische stijl beslaat in ons land ongeveer de periode 1400-1550), zal dan ook uit één van de zoëven genoemde eeuwen stammen.

Het is opmerkelijk dat ook de westelijke ingang van de toren van Duiven uit het laatgotische tijdvak dateert. De mogelijkheid bestaat dat beide ingangen destijds zijn vernieuwd; een andere mogelijkheid is, dat zij toen pas zijn ingebroken in muren, die voordien gesloten waren. In het laatste geval waren de torens alleen aan de oostzijde - vanuit de kerk - toegankelijk. Dit verschijnsel, dat o.a. nog bij de Romaanse toren van Wilsum (tussen Kampen en Zwolle) wordt aangetroffen, wordt in verband gebracht met de verdedigbaarheid van het bouwwerk.

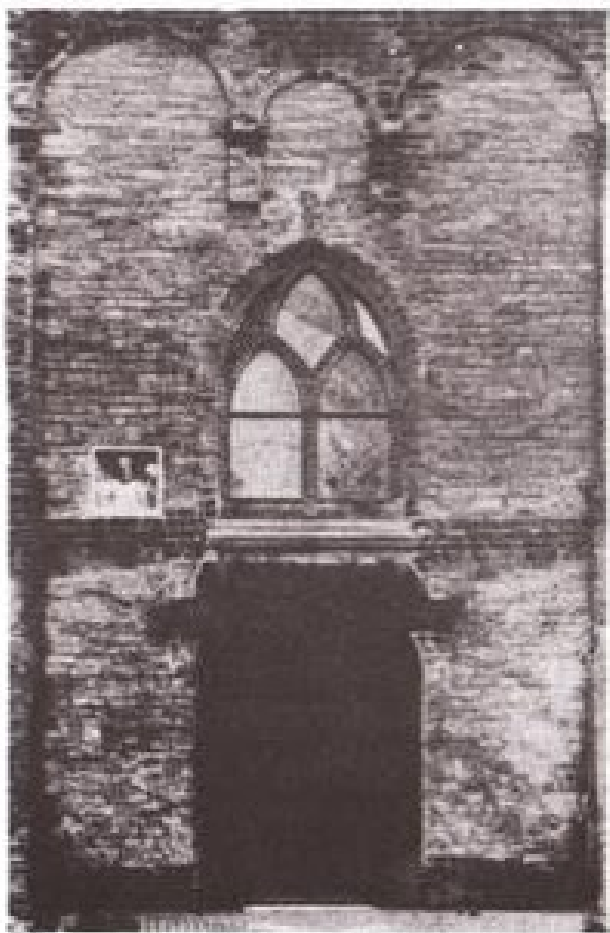
De gelijkvloerse ruimte van de Romaanse torens in Nederland wordt ófwel overdekt door een houten zoldering ófwel overkluisd door een stenen gewelf. Laatstgenoemde mogelijkheid is toegepast in Duiven en Groessen, maar de gewelven zijn in beide gevallen niet oorspronkelijk. Het kruisgewelf (gewelf met elkaar onder een knik snijdende kappen) te Duiven dateert weliswaar van de restauratie van 1919, maar roept waarschijnlijk de oorspronkelijke toestand in herinnering (bij de Romaanse toren van Etten waren tot de restauratie van 1948-1956 restanten van het originele kruisgewelf aanwezig). Het troggewelf (type gewelf, bestaande uit vele boogjes naast elkaar) in Groessen, dat mogelijk bij de restaura-



A



B



C



D



E



F



G

Toren van Groessen
Foto's Th.Jonker/Hist.Kring

- A Zuidzijde met duidelijk herkenbaar de drie geledingen
- B Tweede geleding noordzijde (detail) met rondboogfriezen en lisenen, voorzien van voetlijsten
- C Onderste geleding westzijde met toegangsdeur die vermoedelijk pas in de laatgotische tijd werd dorgebroken. De omlijsten is van basaltlava.
- D Bovenste gedeelte westzijde met galmgaten. De zuiltjes en consooltjes zijn van basaltlava.
- E Het defensieve karakter wordt gegeven door de schietgaten.
- F en G Aanzetten van de gewelven in de toren.

tie van 1932-1933 is aangebracht, is een voor de Romaanse periode vreemde vorm en verraadt daardoor onmiddellijk zijn latere datering. Aangezien de muren van de gelijkvloerse torenruimte hier - in tegenstelling tot die in Duiven - niet gepleisterd zijn, kan men het beloop van het oorspronkelijke gewelf nog goed volgen (nl. door de rondbogige moeten, die in alle vier muren zichtbaar zijn). Ook is hier te zien, dat dit Romaanse gewelf later - met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid in het tijdvak van de Gotiek - vervangen is door een nieuw, waarvan de moeten iets hoger kunnen worden waargenomen (in de Romaanse toren van Aalten is in die periode ook een nieuw gewelf geslagen, dat nog steeds aanwezig is). De verdiepingen van de toren van Duiven en Groessen hebben, zoals gebruikelijk, balkzolderingen. De muren, die hier in beide gevallen als schoon werk (ongepleisterd) zijn uitgevoerd, versnijden aan de binnenzijde, dat wil zeggen hun dikte neemt trapsgewijs af. Dergelijke versnijdingen treft men aan bij de eerste verdieping te Duiven (twee maal) en bij de tweede verdieping te Groessen (één keer).

In Gelderland ziet men dikwijls dat de Romaanse torens - in tegenstelling tot de rest van de kerk - in de Gotische periode niet zijn vervangen, maar verhoogd met één geleding (b.v. te Etten en te Wehl). Dit is ook in Duiven het geval (de oude en nieuwe bovenste geleding lopen hier in elkaar over). Hoewel de vormgeving van de Gotische kop nog nagenoeg Romaans is (vgl. Wehl) wijkt het toegepaste bouw materiaal sterk af van dat van het Romaanse gedeelte van de toren: in plaats van natuursteen is hier gebruik gemaakt van baksteen (alleen de aan de oostzijde groten-deels vernieuwde, zware daklijst is van tufsteen). Bakstenen koppen op tufstenen torens vindt men o.a. te Etten en te Wehl.

De toren van Duiven heeft in de Gotische periode overigens op meer punten aan oorspronkelijkheid ingeboet. Bij de bouw van het bestaande schip, die waarschijnlijk omstreeks 1500 heeft plaatsgehad, zijn de zijbeuken tot halverwege de toren doorgetrokken, zodat deze sindsdien half is ingebouwd; tegelijkertijd heeft men tegen de noordmuur van de toren een traptoren opgetrokken, waarvan de trap naar de eerste verdieping van de toren voert. Soortgelijke wijzigingen hebben ongeveer tegelijkertijd ook bij de toren van Wehl plaatsgevonden. De verhoging van de toren van Duiven is waarschijnlijk in een eerder stadium uitgevoerd (2).

De toren van Groessen is daarentegen voor het grootste gedeelte in zijn oorspronkelijke staat behouden gebleven. De veranderingen in de Gotische tijd zijn hier beperkt gebleven tot de ingangspartij en het daarboven aanwezige venster, tot de overwelling en tot de daklijsten met de daarboven oprijzende ingesnoerde naaldspits. Ook het rijzige dak van de toren van Duiven dateert uit de periode van de Gotiek of gaat hierop terug.

De torens van Duiven en Groessen zijn oorspronkelijk wellicht met een betrekkelijk laag tentdak gedekt geweest. De keuze voor een rankere dakvorm in de tijd van de Gotiek was een ingrijpende beslissing, die het silhouet van beide torens blijvend heeft veranderd.

Z. Kolks, Enschede

1. Kuile, E.H. ter: Het Kwartier van Zutphen, 's-Gravenhage 1958 (De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst. Geïllustreerde Beschrijving, uitgegeven vanwege de Rijkscommissie voor de Monumentenbeschrijving, deel III, De provincie Gelderland, tweede stuk), blz. 73 en 76.

2. Vgl. E.H. ter Kuile: o.c. blz. 73: "De vormen van de bakstenen torenkop doen evenwel zeer archaisch aan voor de tijd omstreeks 1500 of XVI A: de lisenen en de ronde bogen die de dubbele galmgaten omvatten maken veeleer een romaanse dan een laatgotische indruk. Het lijkt ons derhalve niet buitengesloten, dat de verhoging van de toren geruime tijd vóór het bouwen van het bestaande schip is geschied."

VERENIGINGSNIEUWS

Bestuursmededelingen

Nu het oude gemeentehuis niet meer als zodanig in gebruik is, heeft het bestuur van de Historische Kring een poging gedaan om daar ruimte voor vergaderingen/lezingen en archief/bibliotheek te verkrijgen. Zoals in de pers bekend gemaakt is, gaan gedurende anderhalf jaar de Madie en later ook de Kruisvereniging het gebouw in gebruik nemen. Het verheugt ons, dat uit contacten met de gemeente is gebleken, dat wij een goede kans maken om voor medegebruik in aanmerking te komen. Zodra wij over de huurvoorwaarden zekerheid hebben, kan er gezorgd worden voor een passende inrichting. Dan kunnen bijvoorbeeld de werkgroepvergaderingen (zie onder) in het oude gemeentehuis gaan plaatsvinden en kunnen we misschien ook gaan denken aan een regelmatige avondlijke openstelling van bibliotheek en archief, als daarvoor voldoende belangstelling zou bestaan. Kortom dit opent perspectieven.

Vergaderschema werkgroepen

Zoals gebruikelijk komen de leden van de werkgroepen drie keer per jaar bijeen.

Voor dit jaar zijn op 22 februari, 14 juni en 8 november de werkgroepenbijeenkomsten, vooralsnog op het gebruikelijke adres van Dorth tot Medlerstraat 5, om 20.30 uur.

Leden, niet aangesloten bij een der werkgroepen, die zich eens op de hoogte willen stellen van de verenigingsactiviteiten of om een andere reden contact met elkaar willen hebben, zijn eveneens welkom.

Jaarvergadering en excursie

Noteert u alvast in uw agenda de datum van onze jaarvergadering. Dat zal zijn op 26 april 1990 in de Ronde Rik van huize Thuvine. De ons reeds bekende dr. G.B. Janssen uit Zevenaar zal na het huishoudelijke deel van de vergadering een lezing houden over het fort Pannerden. Dit als inleiding op onze excursie van 23 juni 1990

naar het fort, alwaar hij in samenwerking met G.Th. Berentsen (Loo) een rondleiding zal verzorgen.

Van de redactie

Zo af en toe plaatsen wij een oude foto met vermelding van de ons bekende en een oproep naar de ontbrekende gegevens. Wellicht heeft iemand zich al eens afgevraagd, wat het resultaat van zo'n oproep is.

Zo vroegen wij in Driepas, 1987-3/4, blz. 53, wie de personen kende, die in de wieken van de molen van 't Loo geklommen waren. Er is nooit enige reactie op ontvangen.

In Driepas, 1989-1, blz. 19, een foto van de spoorweghalte Groessen met een aantal mensen. De vraag wanneer de foto is gemaakt, en wie de mensen waren, is nog onbeantwoord gebleven.

In Driepas, 1989-2, blz. 41, een foto uit 1963: drie paarden voor een eg, met daarop??? Van verschillende kanten is toen wél gereageerd. De boerderij op de achtergrond is herkend als de Kloosterhof, de man op de eg zou van Huet zijn, die toendertijd op die boerderij woonde.

Wij zijn er ons van bewust, dat het moeilijk is om de foto's haarscherp te reproduceren en af te drukken. Dit kan een oorzaak voor de geringe respons op onze vragen. Het is ook mogelijk, dat iemand de gevraagde informatie heeft maar "er niet toe komt" het door te geven, of denkt dat anderen dat wel zullen doen.

In ieder geval we geven de moed niet op, wij gaan door met zo af en toe een oude foto op te plaatsen en daarover informatie te vragen. Denkt u ook nog eens aan de vraag naar foto's en gegevens over "zoadmieten", zoals die vroeger bij boerderijen te zien waren (Driepas, 1989-1, blz. 20)

Tot slot

Denkt u nog steeds dat het gehannes met het Duivense Hartplan uniek is? Dan leert ons een artikel in de NRC/Handelsblad van zaterdag, 10 februari 1990 wel anders. Een samenvatting en enkele citaten.

"Heerlen wil tussen nu en tien jaar veranderen in wat wordt genoemd 'de modernste stad van Zuid-Nederland'. Op 20 februari

zal het ontwikkelingsplan door de gemeenteraad worden vastgesteld. Wie Heerlen op oude ansichten ziet, krijgt tranen in de ogen. Alles wat eigen en gezellig was, is nagenoeg al verdwenen. Wat er inmiddels al voor in de plaats kwam, is een allegaartje waarin nauwelijks een stedenbouwkundige visie valt te ontdekken. En nu weer dit grootse plan. Toen Michel Huisman (33), een landelijk bekende Heerlense beeldende kunstenaar, bezorgde inwoner en criticus van de gemeentelijke plannen, in het bezit kwam van het contract, dat de gemeente voor de verwezenlijking van het nieuwe stadshart heeft gesloten met twee projektontwikkelaars, werd hij alleen maar bezorgder. 'Zij krijgen een monopoliepositie zonder dat de capaciteiten van mogelijke andere partners zijn onderzocht. Zij krijgen gegarandeerde rechten op alle in het plan opgenomen projecten. Een ontwikkeling, die in meer plaatsen in Nederland aan de gang is. Ze is het gevolg van wat ik het Babylonsyndroom noem. De ene gemeente wil de andere in grootsheid overtreffen. Beleggers en projektontwikkelaars maken de dienst uit met uitsluiting van elke concurrentie. Bij hun prevaleert economische rendement boven schoonheid. De middelmatigheid zegeviert. (...) In het ontwikkelingsplan staan alleen maar fantoomtekeningen.'

Als we in het bovenstaande Heerlen door Duiven vervangen, en ook even de datum aanpassen, dan weten we waar we aan toe zijn. Want in de Gelderlander van 5 december 1989 konden we al lezen: het winkelcentrum de Elshof moet na realisering van het Hartplan het belangrijkste winkelcentrum in de regio Liemers worden. Dat meldde algemeen directeur J.B. Streefkerk van VOM Nederland bv gisteren tijdens de officiële bekrachtiging van de overeenkomst die de gemeente Duiven met de VOM afsloot."

AGENDA

- | | |
|------------------|----------------------------------|
| 26 april 1990 | : jaarvergadering (zie boven). |
| 14 juni 1990 | : werkgroepen-bijeenkomst. |
| 23 juni 1990 | : excursie fort Pannerden. |
| 8 september 1990 | : landelijke Open Monumentendag. |
| 8 november 1990 | : werkgroepen-bijeenkomst. |



Inhoudsopgave

Prof. Dr. W.Th.J. Peters:

Een verdwenen grafmonument te Loo en de pokkenepidemie van 1871

R.M. Gerritsen:

De Meidagen van 1940

Th.J.M. Jonker:

D. Budding en de boschmannen

Z. Kolks:

De torens van Groessen en Duiven

Verenigingsnieuws